List 48.

Tečaj XVI.

NOVICE

gospodarske, obertniške in narodne.

V Ljubljani v sredo 1. decembra 1858.

Kako z grojzdjem ravnati, ki je zmerznilo pod snegom.

Naš častiti dopisnik iz Marburga nam je unidan žalostno oznanil, da je letos na Štajarskem več tisoč štertinjakov vina pod snegom v mrazu ostalo. Poslednji list slavne štajarske kmetijske družbe poterjuje to žalostno novíco ter pravi, da v mnogih nogradih, in zlasti v lutomerških, radgonskih, konjiških itd. je nenavadna zima tergatev prehitela. V najboljih štajarskih gorícah je namreč navada, da še le o vseh Svetih začnejo brati. In le leta 1835 je enaka uíma nograde zadela kakor letos, pa vendar takrat ni bilo toliko snega in tudi ni tako dolgo ležal. Letos je snega padlo sèm ter tjè tudi za 2 čevlja na debelo in zmerzline je bilo do 12 stopinj. V takem vremenu ni bilo mogoče brati. Kdor pomisli, da v okolici radgonski in lutomerški je vino ljudem poglavitni pridelk, si bo lahko sam mislil njih žalostni stan. Pa so res Lutenberčani zdaj še skor žalostneji kakor so bili takrat ko so pogoreli; kar res ni čuda, ker v lutomerškem kantonu samo je 1187 oralov nogradov, v kterih skor še nikjer niso brali.

Kaj je storiti v taki nesreči?

Skušnja v takih žalostnih okoljšinah to-le uči:

Če se zmerznjeno grojzdje mastí (preša), se dobi mošt, iz kterega postane plivko in včasih še celó smerdljivo vino, ktero je tako zoperno, da ga nobena živa duša piti ne more in se tedaj zavreči mora. Ravno taka čobodra se dobí, ako se dá grojzdje v kakem gorkem hramu otajati ali če se celó s toplo vodo spera. Ako pa se grojzdje pusti pod milim nebom ali če se prenese v kak merzel hram in se večkrat škropi z merzlo vodo, da se polagoma otaja, takrat je pa veliko bolje za vino. Če je grojzdje bilo dopolnoma zrélo, mu zmerzlína celó malo škoduje; če pa ni do dobrega dozorélo, zlasti belo grojzdje, pa otajano ni za vžiti. Treba je tedaj v taki nesreči zrelo grojzdje skerbno odberati od nezrelega in vse nezrelo grojzdje kakor tudi tisto, ki je nagnjito, z osoljeno vodo poškropiti pred maščenjem ali prešanjem; dve periši solí je dosti na štertinjak mošta. — Černemu grojzdju zmerzlína veliko manj škoduje kakor belemu, če tudi ni do dobrega zrelo bilo.

Kadar mošt iz zmerznjenega grojzdja vrè, se mora skerbeti za dosti gorkote (10 do 12 stopinj po Romirjevem gorkomeru) v hramu, zakaj mošt iz zmerznjenega grojzdja že sam je nekoliko merzleji in zjutraj je v tem času tudi že tako merzleje. Tedaj se mora moštu pomagati s toplim hramom, da lože vrè.

Kdor se ravná po teh skušnjah prav natanko, si bo s tem saj toliko škode odvernil, da si bo, kolikor je moč, vino zboljšal; manj ga pa bo na vsako vižo.

Če se taka nesreča ravno poredkoma primeri in čeravno so imenovane skušnje gotove, je vendar želeti, da bi vinorejci, kterim je letos grojzdje pod snegom zmerznilo in so vse sorte ž njim ravnali, tudi te svoje skušnje na znanje dali, da bi, ako bi še kterikrat taka nesreča nograde zadela, se še bolj vedilo: kako in kaj.

Za take naznanila prosi sl. vredništvo štajarskega „Wochenbl.“, za nje pa prosi tudi vredništvo „Novic“, da bi tako vstregli in pomagali nemškim pa tudi slovenskim bravcem.

V hvalo pirnice.

Za pirnico (Quecken) naši kmetovavci nič ne marajo in res je na njivah siten in škodljiv plevél.

Vendar lahko rečemo, da le tisti pirnico popolnoma zametuje, kdor je ne pozna prav. Pirnica ima veliko sladčíce in moke v sebi, zato jo živina prav rada jé, ko je bila perstí očejena. Za goveda in konje se mora v škoporeznici zrezati, dalja ali kraja, po pol pavca ali cel pavec dolga. Tudi ovce suho pirnico z mervo zmešano kaj rade jedó in že v enem tednu se veliko popravijo, če se jim pirnica poklada. Krave po nji berž več in boljega mleka dajejo. Tudi konjem kaj dobro tekne; pravijo, da pirnica skor nič slabeja ni kakor oves. Francozi bolne in izdelane konje ž njo ozdravljajo in krepčajo; v ta namen dajo vsaki dan konju 10 do 12 funtov zrezane pirnice in korenja. Tudi pirnična trava je zdrava in tečna klaja, vendar koreníne veliko veliko bolj redé kakor trava in sicer 15krat bolj.

Živinozdravilska skušnja.

(Mazílo za kerhke kopita). Naberi si velikih černih polžev in deni jih v lonec s pokrovom; potem vlij laškega olja čez nje in vse skupaj večkrat pomešaj, pa se ti bojo polži popolnoma raztopili. S tem mazilom namaži zjutraj in zvečer konju kerhke kopita in zmečil jih boš v kratkem. — Tako piše časnik „Fortschritt“. Poskusite! Morebiti imajo polži res kakošno posebno mečivno moč v sebi. Škodovali gotovo ne bojo.

Za posebne potrebe kaj.

Kdor hoče, da mu se ne zapali ali vžgè kaka obleka, naj jo namoči v vodi, v kteri je mnogo salmjaka raztopljenega. „Gosp. list.“

Kmetijske novice.

(Kebri so se nam letos v cuker zarinili). Pod tem naslovom smo brali te dní v časniku „Neue Erf.“ dalji spis, v kterem se popisuje, kako škodljivi so kebri in červi, ktere uni zaležejo. Letos so ti červi pokončali na Českem veliko polja, kjer je bila pesa za cuker vsejana, zato opominja omenjeni časnik, naj se cukrarnice spravijo na vojsko zoper te škodljivce, zakaj, če so letos 1000 centov cukra pokončali, ga bojo prihodnje leto 2000, ker vsako leto je ta podzemeljski merčes požrešniši, in gorje potem čez 3 leta tudi sadnim vertom, ki so blizo pesnih njiv, kadar se bojo iz červov premenili v kebre in nad zemljo svojo požrešnost uganjali. Pokončati kebre imenuje neki gospodar v „Illustr. landw. Ztg.“ tri žive sovražnike, ki so tiči, kert in pa kokoši. Kokošim niso kebri nikakor škodljivi — pravi omenjeni gospodar — moja kuretina je skozi šest tednov skor same

kebre jedla (le na večer sem jim dal nekoliko žita) in zdrava in vesela je bila vseskozi. Slavni prof. Stökhardt je po mnogih skušnjah zvedil, da 100 funtov živih kebrov je za gnoj toliko vredno kakor 20 novih grošev, tedaj se dobro plača, kebre za gnoj rabiti. Poparjeni kebri se na zemljo, ki se za pavec na debelo nasuje, razstrosijo in potem z apnénim prahom potresejo, na to se nameče spet perstí, na perst spet kebrov, na kebre apnénega praha in tako dalje, da so vsi kebri dobro podelani. Vsaki mesec se premeče ta kùp in če je treba z vodo pomoči — in drugo leto ni boljega gnoja kot je ta.

(Slovensko murbino seme). Kaj imamo Slovenci že tudi lastno murbino seme, ki se po nas „slovensko murbino seme“ imenuje? Da! imamo ga; saj c. k. marska kmetijska družba piše v svojem 47. listu, da je letošnjo spomlad več takega semena, ki ga „weisser slovenischer Maulbeersaamen“ imenuje, razdelila po Marskem, in da se je dobro obneslo.

(Kineške kokoši so začele že leči). Gospod A. Brus, kteri, kakor smo že unidan povedali, ima posebno veselje s temi novimi in zlo hvaljenimi kokošjimi plemeni in si je res že več te čuda lepe živali priredil, nam je te dní povedal, da ena njegovih kohinhink je že začela pridno leči, in da bo po novem letu res v stanu, prijatlom te nove reje z jajci vstreči. Rekel nam je tudi, da meso kineških pišk je kaj dobro; on jih je že pokusil in tedaj govorí iz lastne skušnje. V prihodnjem vélikem zboru bo po željah ljubljanske kmetijske družbe na ogled postavil nekoliko kineških put in petelínov.

Gospodarske novíce.

(Kupčija z domačimi ali morskimi zajčki). V Belgii je zadnjih sedem let toliko kupčije z morskimi (belimi) zajčki (Kaninchen), da vsak teden blizo 50,000, tedaj leto in dan čez poltretji milijon iz Genta, Enkloa, Thielta in Ruyselnde, kjer največ te živali izredé, iz kože djanih zajčkov na Angležko pošljejo, kjer jih lahko prodajajo po 2 fronka. Kožice stroji in barva v Gentu več kot 2000 delavcov; prodajajo jih pa v Ameriko, na Francozko in Rusovsko.

(Vinski pridelk v Evropi). Zrajtali so, da na Francozkem pridelajo leto in dan blizo 67 milijonov in 500,000 veder vina, v našem cesarstvu 33 milijonov in 533,000, na Španjskem 8 milijonov in 300,000, na Nemškem 6 milij. in 60,000, na Laškem 1 milij. in 800,000, na Portugalskem 1 milijon in 400,000, na Gerškem 500,000, v Švajci 456,000, na južnem Rusovskem 461,000 veder.

Obertnijska novíca.

(Čreslovína iz šote). V „Neue Erf.“ beremo, da neki Angležz, Jenning po imenu, je znajdel iz šote čreslovíno (Gerbestoff aus Torf) napravljati s pripomočjo solitarjeve kisline, in je patent vzel na to znajdbo. Ako se poterdi ta znajdba, je zlasti za naše cesarstvo, ktero ima na milijone centov šote, res neprecenljiva, ker potem bi dobivali strojarji obilo umetne čreslovíne kaj dober kup!

Za poduk in kratek čas.

V več krajih, posebno v hribih pa tudi v vaséh, kterih prebivavci se mislijo terde zarobljence, sem slišal veliko od „copernije“ pripovedovati, pa le stare babúre, ktere že komaj lazijo, copernije natolcevati, ter jim čudne reči, postavimo, da sosedove krave po vervi molzejo, živini bolezen napravljajo in več tacega pripisovati. Nekteri še celó hudega vremena, toče in druzih nesreč stare babe dolžijo, ter menijo, da te reve, ktere že po gladkih potih komaj tavajo, po pečevji plešejo in se vertijo kot vertavke, se po oblacih vozijo, točo delajo itd.

Od kod da take pravlice izvirajo in na ktere skušnje da se opirajo, mi ni znano, le tega sem prepričan, da jih je grozno veliko in da, akoravno skoraj v vsaki vasi nekoliko drugačne, imajo vendar le vse nekako enakost, ki nas na furije ali boginje maščevanja starih Rimljanov opominjajo. Pretečeno jesen sem v svojo torbico nabral mnogo takih govoríc; naj le eno povém, ktero sem nedavno od nekega plešca slišal, ki je vedil jako veliko čenčati od copernic in copernije.

Ta starček namreč je terdil, da se več bab (čudo! da ne tudi dedcov) že v mladosti coprati naučí, da pa, dokler so mlade, ne morejo nič škodovati, ampak še le v starosti neznano moč dobé, se z mazilom ali žajfo mažejo, metle jezdijo in da priti kamor koli si bodi, jim je treba le „ferk naprej“ „ferk nazaj“ izreči. Med takim pogovorom sem ga bil vprašal: ali verjame, da so res copernice na svetu? On pa mi krepko odgovorí tako-le: „Kakor terdno verujem, da je en Bog, tako tudi terdno verjamem, da so copernice.“ Na ta odgovor mu pričnem prav po domače razkazovati, da vse to je bosa in še pregrešna vera, — da babéle, ki komaj hodijo in jih povsod revšina tare, nobene močí nimajo, ljudém kaj dobrega ali hudega „po copernii“ nakloniti itd. Na to mi jo on debelo zarobi rekoč: „Duhovni, študenti in sploh škrici terdijo, da ni copernic, ker so sam v tem zapopadeni!! jaz sem pa popolnoma prepričan, da so bile in da so še, in akoravno bi vsi rekli, da jih ni, jim vendar ne morem več verjeti, kakor svojim lastnim očem; zakaj vidil sem jo, ki je bila iz megle iztreljena.“ Ko mi pravi, da jo je vidil, ga hitro pobaram: kje da jo je vidil, in kakošna da je bila? Z nekakim ponosom mi zdaj začne pripovedovati, da, ko je bil še mlad in je koze pasel, so na bližnjem homcu nekega dné s strelom hudo vreme odganjali, in ko so med nudim viharjem jako pokali, smo vidili nekaj belega iz meglá pasti, toda nihče si ni upal gledat iti. Po dežji pa hitimo vsi skupaj gledat, kaj da so izstrelili, in vsi plahi slišimo dobro znano starko, ki je bila že davno za copernico poznana, vso mokro pod košatim borovcom v praproti ležečo milo stokati in prositi, naj bi ji pomagali domú; pa brez usmiljenja smo jo le dobro našeškali! Drugi dan gremo zgodaj gledat, ali je baba še tam, toda zastonj smo je iskali; že je bila zginila, potem je nisem več vidil, blezo je umerla.“

„Kaj pa, če je tisto staro babico, morebiti dračje, gobe ali kaj druzega po gojzdu pobirajočo, hudo vreme prehitelo, da je pod borovcom obsedela in do kože premočena bila, in da ste jo vi zatega voljo za copernico garbali?“ — mu zavernem. „To ne more biti“ — mi reče pa gré naprej terdno prepričan, da so copernice!

Jez pa sem ga pustil, vidši, da vse moje podučevanje bi bilo pri taki kratki pameti le bob v steno!

J. V — c.

Zgodovinske drobtinice.

Nekoliko imen z rimskih kamnov,

najdenih na zemlji starega Norika in Panonije,

ktere še dandanašnji živijo med slovenskim ljudstvom.

Spisal Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Po podobšinah in napisih je utegnilo poznamovanje mat za denar tudi obvikniti, ker mat, met, mata, mjeta ne izrazuje samo pomenov: Einschnitt, Gepräge, temoč tudi: Zeichen, Schriftzeichen, nota, signatura, Rune.*)

*) Primeri nemško poznamovanje: Mark iz markôn zeichnen in bezeichnen. Ker so mejniki imeli znamenja vrezane, tedaj tudi Mark v pomenu: Scheide, Wende, Graenze. Tudi v

Tudi to mnenje poterjujejo analogične prikazni. Nemška beseda Münze pomenjuje po Adelungu: Bild, Figur, švedski: mynta, bilden, mit einer Figur bezeichnen. Tudi druge poznamovanja za denar so nastale po podobšinah umetenih (figuris incisis), postavimo, nemški Batzen po učenem Grimmu [1]): „denarius ursi typum gerens", florenus po cvetu — „flos", kteri je bil vrezan v florentinski denar, Kreuzer po križu itd.

Tako je tudi po matah, metah, mjetah (signaturis, notis, figuris incisis) ime mat, met, cerkvenoslov. mjet (genitiv mjeti), obvikniti utegnilo.

Da bi brunsviški denar matir bil nemškega početka in bi beseda se imela iz korenike mat = gotiški maitan izpeljevati, bi v nemščini našli obliko po nemškem „Lautverschiebungsgesetz" — i — mazzer, mazzir, mezzer, mezzir. Oblika matir (primeri: vodir, košir) je toraj slovenska, in nemški Brunšviščani so si jo izposodili od glinjanskih Slovanov (Lüneburger), kteri so še leta 1691 slovanski govorili. Pastor G. F. Mithoff [2]) je za učenega Leibnitza več besed iz jezika teh Slovanov zapisal. Nekoliko jih hočem sem le postaviti:

Pipel, pipona = pepel, Asche, japke = jabko, jabelko, Apfel, bube = bob, Bohne, greišwa = gruša, gruška, Birne, nênka, Braut, dump = dôb, dub, Eichbaum, porsang = prosan, prasen, prase, Ferkel, mansi = cerkvenoslov. manso — menso, meso, Fleisch, Žribang = žreban, žreben, žrebe, Füllen, gums = gos, gus, Gans, sansk. hansa, voista = vusta, usta, Mund, leiseic = lisec, Fuchs, tilan = telan, tele, Kalb, môke = moka, Mehl, valô = vol, Ochs, tjun = konj, Pferd, vade = voda, Wasser, rauka = rôka, Hand, vauk = volk, cerkvenoslov.; v'lk, Wolf, tjöli = koli (dual), Wagen, strežic = strežec, Zaunkönig, mlaka = mleko, Milch itd.

Iz teh prikladov vidimo, da so Glinjani cerkvenoslovenski glasnik an = poljsk. ę (en) izgovarjali kot an, in da Bopp sopet prav ima, ako glasnik an kot *a* z nosnikom razlaga, to je: a + n. Štirski Ščavničarji so an uslabili v en, zato čuješ: vremen, bremen, plemen, slemen = vreman, breman, pleman, sleman; *) primeri še: Kurent, oslabljena oblika iz Kurant = Karant, Korant, particip praes. activ. der Spaltende, Zerreissende, ime solnčnega boga v lastnosti boga oratve, pluženja = sansk. Çura, priime solnčnega božanstva Kršna.

Dalje osebne imena: Marant, der Tödtende, Tobant, der Anschwellende, Brigant, der Leuchtende. Virant, der Schützende, Kräftigende, Borant, der Kämpfende, Trabant = Trebant, der Opfernde, Labant, albescens.

Po zvišanji glasnika *a* v *o* so nastale oblike na pr.: Surent, labont **) tudi: Surunt, labunt, in tako cerkvenemu glasniku on, un spet služi *a* z nosnikom za podlago. V nekterih slovenskih krajih se je nosnik celó izpahnil in govorí se žalec = cerkvenoslov. žanlec, jadrc, jaderce = cerkvenoslov.: jandro, janderce; dalje namesto on ali un čuješ čisti *o* ali *u*, primeri: moguči v frižinskih *) spomenicih = pervotnemu magantji — magontji.

Tudi v sanskritu se najde že slaba oblika mahat namesto: mahant, mati namesto: manti = met, mot, mens. Češčina je nosnik *a* celó izpahnila, zato čuješ: maso namesto manso, kar spet pričuje, da je cerkvenoslov. glasnik an a + n ne pa en, to je: e + n, in da v polščini vlada uslabljanje glasnika, postavimo: renka = ranka od korenike: rankam, colligo. Po Pohorji še čuješ: ronka = roka, ruka, die sammelnde, monka, po Koroškem: munka, (primeri bavarsko pri Schmellerji Munken), das Mehl.

Dalje vidimo iz ostankov glinjskega jezika, da so glasnik *k* spremenjevali v tj, na primer: tjöli = koli, tjun = kunj. Tudi na Gorenskem sem na več mestih čul tjij namesto: kij, die Keule.

V nekterih besedah so še Glinjani nosnik *m* čisto ohranili, kakor v besedi: dump = sansk. dhamba, cerkvenoslov. domb, slov. dob, dub.

Guturalci in nosniki ljubijo visoke glasnike zato: domb, dumb po izpahnjenem nosniku: dob, dub = pervotnemu damb.

Dalje so Glinjani *u* razvezali v ot, postavimo, oista z digam. voista, primeri štirskih Ščavničarjev izgovor: „vujdri ga = udari ga." **) Cerkvenoslov. jat so izgovarjali kot *a*, postavimo: mlaka = cerkvenoslov. mljeko, dara = djera, člavak = človjek, slovenski v narečjih: člauk.

To še tudi najdeš v slovenščini. Glinjani so glasnik *l* vokalizali kakor Slovenci in govorili: vauk = cerkvenoslov. vlk, slov. po izgovoru ljudstva: vouk, tudi vauk, primeri še na južni strani Pohorja: daužen = cerkvenoslov. d'lžen, mauta = malta, Kauše = Kalše, ime bregovatega kraja od kal, litev. kalnas, breg.

Tudi nosnik so izbijali in govorili rauka = ranka, primeri slovensk na južni strani Pohorja: paut = cerkvenoslov. pont, horvatski: put, lat. pons, pontis.

Matir toraj odgovarja obliki matir, mjetir, matel, mjetel, zato imenovanje dnarja pri štirskih Nemcih in Nemcih v severnih deželah: madel, matel, medel, metel. (Konec sl.)

---

serbščini in slovenščini pomenjuje meta Ziel, Ende, Scheide, Gränze. Metanci, prebivavci vesi Mete v fari sv. Petra pri Marburgu pravijo: „Pri Meti so Turke potolkli, da niso mogli dale. Tù je bila meja, zato ime naše vesi Meta."

Pis.

[1]) Grimm „Deutsches Wörterbuch" stran 1195. [2]) „Collect. Etym." ed Eccard str. 346.

*) Tudi v sanskritu se ta oblika glasi an, primeri: naman = iman, imen, ime, ruski: imja. Rusi so nosnik odvergli. *J* pa je kakor Bopp (Vergl. Gram. I, str. 1 piše: „ein den slawischen Vocalen sehr beliebter Vorschlag", primeri cerkvenoslov. 140) jesem' = sansk. ásmi, jam', ich esse = sansk. ádmi. V besedi az = sansk. aham ni še ga. V slovenščini ga rabimo pa tudi izpušamo, tako čuješ še aden = jeden. Pis.

**) Imeni Surent, Labont se nahajate v sredovečnih listinah kot imeni rek Suranta, Labonta = Surota, Labota na Koroškem.

*) V posebnem članku bodem si dokazati prizadeval, da v tako imenovanih frižinskih spomenicih ne vlada čisti korotanski jezik, temoč zmes horvaščine, korotanščine in cerkvenoslovenščine, ne samo gledé besed, temoč tudi glede gramatičnih oblik. Pis.

**) Sem spadajo tudi štajarski provincializmi: mujvati namesto umivati, pojč namesto peč, Ofen, pojtek, namesto petek, vojznoti, namesto vezniti itd. Pis.

*

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

(Dalje in konec.)

LXIV.

Kmali po kosilu se spet razkroprimo. Večji del tovaršev, ki niso bili še na gradu, se podá na grad, in Kunstman ž njimi. Jaz pa grem prav sam na občno sprehajališče gledat kako se afrikanska gospôda in ljudstvo raznih narodov vede in obnaša. Naj bolj po volji mi je bila njih lepa noša in pisana obleka. — Malo po malem obhodim celo sprehajališče, ki ni ravno veliko, ki pa vendar mesto lepo kinči, in pridem na severno-zahodni strani mesta k neki veliki gostivnici, poleg ktere raste na majhnem vertu lepo visoko drevo. Ko to drevo ogledujem, se mi približa nekdo ter mi pravi v laškem jeziku: „Le dobro ga oglejte, gospod, to drevo!" „Zakaj mi to priporočujete? ga naglo prašam"

— in odgovorí mi: Zato ker pod tem drevesom je bil slavni Kleber umorjen. To je tedaj „Kleberovo drevo?“ pravim jaz. „Da, gospod! Glejte, tam-le je prilezel morívec čez zid na vert“, mi odgovorí prijazni ptujec in gré dalje; berž ko ne si ni mislil, da mi je s tem naznanilom jako ugodil. — Na to grem na vert, se naslonim nekaj časa na drevo in premišljujem življenje verlega Klebera. Ko Bonaparte mesca avgusta 1799 francozko že zlo onemoglo vojsko v Egiptu popustí in se v Evropo verne, jo izroči slavnemu Kleberu. Francozka vojska pa je bila, kakor pravim, že zlo onemogla in vsega — dnara, obleke in živeža ji je manjkalo. Turki in Angleži jo stiskajo čedalje huje. Zato storí Kleber neko pomirje na tri mesce in piše nezmožni vladi v Pariz, naj pomirje poterdi, ker se ne more oslabljena vojska v velikem pomanjkanji vsega nikakor dalje braniti. Kleberovo pismo pa pride Angležem v roke. V Londonu na to pozvedbo berž tirjajo, da naj se vsa francozka vojska v Egiptu brez pogojev podverže. To pa je bilo verlemu Kleberu preveč. Še enkrat se vzdigne torej nad Turke, otepe 20. sušca 1800 ne deleč od Kahire vélikega vezira, začne davke pobirati, da je v stanu vojake plačevati, jih oblačiti in rediti, napravi nekoliko novih vojnih polkov iz Koptov in Gerkov, in uterdi spet za nekaj časa francozko oblast v Egiptu. — Mahoma pa storí slavni Kleber v svoji čversti delavnosti žalostno smert, ker ga 14. junija 1800 nek besen Turk pod omenjenim drevesom v Kahiri navratno umorí.

V Kahiri in njeni okolici je bilo še marsikaj zanimivega ogledovati, in jako me je mikalo saj še okamnjeni gojzd kake dve uri od mesta v izhodnji puščavi viditi, pa ni bilo več časa; zakaj pri večerji se začnemo pogovarjati, da indiška pošta utegne vsak hip čez Suez priti, in ako pravi čas zamudimo, bo avstrijanski parobrod brez nas ž njo v Terst odrinil. Zato sklenemo, se že naslednje jutro po železnici v Aleksandrijo verniti.

4. maja ob devetih zjutrej odrinemo torej spet iz vélike Kahire, in precej po petih po poldne nas priderdra hlapon v Aleksandrijo. Pa prenaglili smo se bili, zakaj indiške pošte ni bilo še cele štiri dni iz Sueza. Po mestu okrog postopati smo se kmali naveličali in dolgočasno nam je jelo biti. Res, da meni sta vitez Dubbane, napolitanski konzul pa rojen Arabčan, in postrežljivi pater Peter čas prijazno kratila, pa štiri dní v ptujem, čeravno velikem in lepem mestu brez dela in opravila biti, je vendar preveč. — Gospod Dubbane mi je dal kočijo in dragomana ali tolmača, da me je peljal krasno namestnikovo poslopje ogledat. Tù pa me je nekoliko jezilo, da sva mogla oba čevlje izzuti, prej ko so naji v kraljeve sobe pustili; toda kmali sem vidil, da imajo prav, ker so podi, večidel iz černega (ebenovega) lesa, tako krasno napravljeni, da bi res škoda bilo, ako bi se koliko toliko poškodovali.

Drugega dné se napraviva verli Bogcha (Bogša) in jaz iz mesta, da bi šla neke starodavne katakombe ogledat. Srečno naletiva do nekega kočijaža, ki je nemško govoril. „Al veste, kje so katakombe?“ ga vprašam? „Kaj ne bom vedil — mi odgovorí — saj sem že 16 let v Egiptu.“ Nato mu velim: Peljite naji tedaj h katakombam. Pa še dobro iz mesta nismo bili, je jel že popraševati ljudí, ki smo jih srečevali, kod se gré — pa naglo tudi mene po imenu kraja, kamor sem se bil namenil, zakaj beseda „katakombe“ mu je bila popolnoma neznana, in še izgovoriti je ni lahko mogel. Zato mu pravim: „Ne prašajte več, ampak vozite naprej kamorkoli si bodi, in pelje naji precej deleč od mesta v nek kraj, ki se mu, če se ne motim, Gabara pravi. Tù stanuje nek vojni polk egiptovskih konjikov, in kočijaž nama je v svoji nevednosti prav dobro ustregel, da naji je tjè peljal. Konji stojé na lepi planjavi v dolgih verstah pri jaslih, čez ktere je napravljena streha, ki na oba kraja sega kakor pri kranjskih kozolcih. Veliko veselje mi je bilo, lepe dobro rejene in čverste konje ogledovati. Nekteri vojaki so berhke konje snažili, nektere pa so njih častniki ali oficirji peš v orožji urili. — Kočijaž pa, ki naji je vozil, je že postaren mož, rojen Korošec iz Celjovca, in nek res že 16 let v Egiptu. Nad lepimi konji in nad vojaškim urenjem sva — Bogcha in jaz — katakombe, ki nek niso veliko vredne, popolnoma pozabila, in sva kočijažu, ki nama je, čeravno po primerljeji veliko veselje napravil, še hvalo vedila.

Še z neko drugo potjo bi si bili lahko čas krajšali, ko bi bili hotli namreč v Abukir iti. Stojí pa Abukir kake štiri ure od Aleksandrije proti izhodu, kjer je stalo nekdaj sloveče mesto Kanop (Canopus), in je sedaj le revna vas, ki ne šteje čez 100 duš. Vas je, kakor pravim, res zlo revna, pa ima velik tabor ali terden grad na nekem nizkem ravnem nosu, ki deleč v sredzemeljsko morje sterlí, in z nekterimi majhnimi otoki brodom ali barkam varno zavetje dela. Ta zavetna luka je zadobila v novejših časih zgodovinsko imenitnost po hudi kervavi morski bitvi, v kteri je angležki admiral Nelson 1. avgusta 1798 francozko brodovje v sredzemeljskem morji popolnoma pokončal. Francozko brodovje odrine namreč 19. maja iz Toulona in pelje veliko vojsko — čez 40,000 mož pod načelnikom Bonapartom v Egipt. Ko Angleži to zvejo, pošljejo naglo slavnega Nelsona za Francozi z ostrim poveljem, naj francozko brodovje, kjer koli ga najde, precej napade. — Pervi dan avgusta 1798 najde Nelson Francoze v zavetni abukirski luki, ter ukaže jih berž napasti — in o solnčnem zahodu, o poli sedmih zvečer, se uname strašna morska bitva, ki celo noč ne preneha in francozko moč na morji za nekaj časa pogubi in uniči, zakaj lepo francozko brodovje je bilo deloma vzeto, deloma pa pokončano.

Zgodovinski spomini bi nam bili pot in čas lepo krajšali, ako bi bili hotli, kakor pravim, v Abukir potovati; pa vsi smo bili že nekako zdelani, da se nam ni ljubilo dalje okrog hoditi. Le gospod Schneid, c. k. svetovavec in posestnik na Dunaji, je zjutrej zgodaj s samim mukerom tje jahal in še le proti večeru v Aleksandrijo nazaj prišel.

V tem se je naše družtvo čedalje bolj rušilo in tergalo. Hatala je bil v Jeruzalemu ostal — Gerstmayer nam je v Aleksandrii tako zlo in nevarno zbolel, da smo ga mogli v bolnišnico dati — Arbacher je pri njem ostal, da mu je stregel — Müllner se je vernil čez Carigrad po Donavi na Dunaj domú, in me je prijazno in dolgo napravljal, da naj ž njim grém. Vedno mi je žal, da ga nisem bogal. — Gresser, Gabelsperger in Gerster se napravijo čez Malto, Mesino, Neapel in Rim domú — in le deset nas je še vkup ostalo.

Poslednjič pa dojde vendar indiška pošta iz Sueza v Aleksandrijo, in 9. maja odrinemo ob šestih zvečer na parobrodu „Bombaj“ v Terst nazaj. — V nedeljo 10. maja je bil lep jasen dan, pa celi dan nismo druzega vidili, kot nebo in vodo, in potovanje po samotnem morji mi je jelo dolgočasno biti. Kako dolgočasno, sem si mislil, more še le potovanje po atlantiškem morji v Ameriko biti, kjer človek cele tedne druzega ne vidi ko nebo in morje!

Naslednji dan — 11. maja pa mi je bilo potovanje spet prav ugodno in prijetno. Že pred šesto uro zjutrej mi pravi Kerndl, ki je z menoj in s Kunstmanom v eni kabini pri okencu spaval, da vidi neke gore. To je otok Kandija — mu odgovorim — le urno vstaniva in pojva ga gledat. Ko na brodov pokrov prideva, poterdi vodja parobroda, da sem uganil in da smo vštric Kandije.

Je pa Kandija velik in važen otok, 30—35 zemljopisnih milj dolg, 11—13 milj pa širok, in meri 190 štirjaških milj prostora. Od afrikanskega brega do Kandije, nekdanje Krete, je 50 milj, od rodiškega otoka 20 milj, od matapanskega nosa pa 17—18 milj. — Po vsem dolgem otoku se vlečejo v dveh verstah neke visoke, dobro pogojzdene gore, kterih najvišji verh je v gerškem basnoslovji toliko sloveča, 7200 čevljev visoka, in menda vedno s

snegom pokrita gora Ida, ki ji dan današnji Psiloriti pravijo. Pa tudi ostale gore so bile še polne snega, dasiravno smo bili že skorej sred maja. — Na severni strani otoka se nižajo omenjene gore polagoma do morja, in na ti strani je nek tudi več dobrih zavetnih brodostaj; na južni strani pa so gore precej od morskega brega sterme in kamnitne.

Na omenjenih gorah izvira mnogo potokov in studencov. ki lepe plodne doline dostojno namakajo. Zato rodé plodne tla obilo lepih pridelkov, vina, žita, olja, lanú, svile, laške volne in mnogoverstnega sadja. Tudi živinoreja se dobro ponaša. Pri vsem tem pa ni Kandija vendar več, kar je bila nekdanja Kreta. O času gerške mogočnosti in slave je štel slavni otok 1.200,000 duš, in še pod benečansko oblastjo jih je bilo do 900,000 — dan današnji pa jih ni čez 300,000. Taka je osoda vseh krajev, ki pod turškim jarmom zdihujejo!

Še enkrat rečem, pod nemarnimi in lenimi Turki gré vse pod zlo.

Že v najstarejših časih je slovel kretiški otok po svojem brodništvu, po kupčíi, po znanostih, po umetnostih in po modrih kraljih; dan današnji pa nima ne brodništva, ne obertništva, ne znanost, ne umetnost, ne modrih poglavarjev več.

Še le ob treh popoldne pustimo Kandijo za seboj in jadramo naglo proti matapanskemu nosu in dalje; pa odslej ne vidimo več nič novega, kot kar nam je prej noč zakrivala, in kar sem že prej navodil.

V torek ob štirih popoldne dospemo spet pred Karf, in smo že 700 milj bliže Tersta. — Že ob sedmih zvečer odrinemo dalje, in v četertek, kmali po dveh popoldne, prijadramo srečno v Terst.

Tù se naše romarsko družtvo popolnoma razkropí. Kunstman, dr. Kessler, Bolle in Lazar Springer, farman blizo Fribora na Badenskem, gredó še tisti večer — uni čez Dunaj, ta pa čez Benetke domú. Naslednje jutro odrine naš Nose, čez dva dní pa Tenschert, Schneid in Kerndl. Naj dalje ostane tù dragi mi in verli Bogcha, ker je sestre čakal, da bi jo čez Benetke v Milan peljal. Jez pa se vé da sem ostal v Terstu, ki mi je že čez 30 let predraga domačija.

In tako je bilo končano dolgo potovanje v sveto deželo; Boga hvalim, da sem jo vidil. Če pa sem s tem potopisom tudi svojemu narodu vstregel in če bojo Slovenci naši, ki dosihmal niso nobenega takega popisa imeli, radi prebirali te bukvice in veseli v duhu potovali po obljubljeni deželi, so spolnjene vse moje želje. *)

Kratkočasno berílo.

Za pokušnjo iz delca:

Mlinarjev Janez, slovensk junak, ali vplemenitenje Teharčanov.

Po narodni pripovedki iz srede 15. stoletja, složil za gosposke in kmečke ljudi K. Žavčanin.

. . . . . .

Hrum in šum včerajšnega svetkovanja je potihnul. Nastopil je delavnik i vse je sopet zapalo v vsakdanje življenje. Tudi novi načelnik, Mlinarjev Janez se je napravljal v les, kar mu pride pismo iz celjskega grada, da mora še danas na stražo iti v Bežigrad. Drevačo dene v kot ter orožje svoje s police vzame — čisto tako kakor da bi mu vse eno bilo, ali gré v gojzd ali pa na stražo. Se oboroživši hití pod lipo, zatrobi v rog i kmali prihití množica fantinov slišat načelnikovo povelje. Janez si izbere zmed njih deset najčverstejih, med njimi tudi Šimekovega Toneta i krene s to četico proti Bežigradu.

Beriški stražniki v Bežigradu so že tudi zaukaz dobili iz celjskega grada, da imajo stražo jetnikov teharskemu načelniku izročiti. Janez je menil, da bo samo cestno stražo imel v gradu. Ko mu tedaj berič véliki ječne ključe podá, vès bled postane jeze i sramote. Za mizo se vsede i pismo piše grofu Urhu.

Ko je pismo spisal, ga dá vélikemu beriču rekoč: „Na! Pismo to daj grofu i reci mu, da ga pozdravljamo pa sporočamo, da mu služiti za beriče nismo prisegli! Do večera mu hočemo voljo njegovo spolniti, al dalje ne. Naj nas tedaj do tačas kdo drug nadomesti, ker mu dalje nismo porok za njegove jetnike.“ Véliki berič se je tako preplašil nad tem po njegovem mnenji prederznim sporočilom, da še besedice čerhnul ni, samo z glavo malo pomajaje pismo vzame ter odide s svojimi hlapci.

„Prav si govoril Janez“, mu Šimekov Tone poterdi. „Pač res! Bomo li mi grofovi beriči! Nikadar! Ako se vsi teharski fantje do zadnjega vberičijo, jaz se ne bom!“

„Tudi jaz ne!“ jo Janez zaničljivo dodá.

„Tudi mi ne!“ drugi fantje zakričijo. „Naj nas postavi med sovražnika, i pokazati mu hočemo, da nismo figa mož! — Al na jetnike paziti i beričiti — tega ne znamo.“

„Tako je prav, fantje! sedaj me še le veselí, da so me vašega načelnika izvolili! Ene misli i složni v vsem, taki moramo biti, drugač nam ne kaže!“ S temi besedami verže Janez snop ključev, ktere mu je véliki berič izročil, zaničljivo v kot, da kar zarožljajo.

Šimekov jih pa gré pobirat. Posmehljaje reče Janezu: „Pojdi, greva enmalo pogledat, nad čim da stražimo, da bomo saj vedli, kakošne ptičke da imamo v kletkah!“

Ko do pervih ječnih vrat prideta, porine Šimekov zarujeli ključ v ključavnico, ga dvakrat močno zasuče, ter s pestjo železne vrata noter porine. Plesnjivi zatuhli smrad jima v nos udari. Morala sta se umakniti, drugač bi ju bila še kakošna slabost napadla. Še le čez nekoliko časa, ko je bil smrad nekoliko prešel, stopi Janez skoz nizki predor v ječo. V gnjusobnem kotiču, na pol gnjili škopi najdeta skerčeno človeško podobo, ki se je le malo sèm ter tjè mezila, vkovano v težko železje. Janez vpraša: „Kdo si i kaj si pregrešil?“ Al človeška podoba se še zmenila ni, ne za njega ne za njegovo vprašanje. Drugi — i tretjikrat ponavlja Janez svoje vprašanje, al vse zastonj, — človeška podoba se zmiraj klaverno sèm ter tjè giblje po snopiču. To se je Janezu zeló čudno zdelo. Ukaže tedaj jetnika vèn iz ječe na svetlo nesti, ker je vidil, da tako ni nič ž njim opraviti. Oj strašen pogled! Nič drugega ga ni bilo kakor zgol kost in koža. Za obleko je imel stare sperhnele cunje, polno gnjusobnega merčesa, s kterimi si je svojo nagost le siromašno zakrival. Brada i lasje so ga bili divje obrastli — i star, star je bil viditi kakor zemlja! Verh vsega tega je bil, kakor so fantje pozneje spoznali, še slep i gluh. — — — Groza vse obide viditi takega živega merliča! Dali so mu verč z vinom, da bi se malo okrepčal. Slabost mu še govoriti ni pripustila. S trepo roko primaja starec verč k ustam, al — vino vkusivši — začne na celem životu se tresti. Vse svoje moči napenja, samo da bi mogel vstati. Janez i Tone mu na noge pomagata, vsaki od ene strani ga podpiraje.

„Oprosten! osvoboden!“ — — starec zdihne — „da, da! to vino mi je gotovo znamenje, da sem rešen dolge ječe, da je večni, pravični Bog uslišal moje molitve tudi v temni ječi. Četirideset dolgih let nisem ne kapljice vina

---

*) V potopis ta spada tudi nekoliko pesem in molitev, ki se v Jeruzalemu pri vsakdanji procesii pojo in molijo. Te pesmi in molitve, ki mi jih je prijazno prestavil iz latinskega jezika v slovenski jezik naš verli domoljub gospod fajmošter Peter Hicinger, se bojo natisnile v posebnem natisu teh bukvic, kterim bote še pridjane dve zali podobi, namreč: obris mesta jeruzalemskega in pa obris cerkve Božjega groba v Jeruzalemu. Vse to bo menda gosp. Blaznik kmali zgotovil in potem tudi naznanje dal. Pis.

v ustih imel, in zato mi je to vino najgotoveje znamenje, da sem rešen. Le smerdljive vode so mi dajali po luknji v ječo, in sedaj mi ne bi bilo to vino znamenje mojega osvobodenja? Akoravno Vas okoli stoječih ne vidim in ne slišim, vendar sem prepričan, da ste me osvobodili!“

Siromaček je zares mislil, da je rešen dolgega terpljenja.

„Nate!“ — čez nekoliko časa zopet začne — „Nate! Morda si ti, moj sin, tukaj, da se na te opiram, morda so s teboj tudi moji vnuki tukaj! Nate!“ S temi besedami seže pod pazho. „Po ti svetinici me bote spoznali. Nosil sem ta dragi, edini mi ostali spominek svoje rodbine četirideset let svojega zakletja pod pasho skrit, da mi služi morda še enkrat v spoznavno znamenje svoje rodbine! Čast i hvala Bogu! prišel je z današnjim dnevom ta presrečni čas! Čast i hvala Bogu na veke!

Vsi so gledali i ogledavali svetinico, al nobeden ni umel njenega napisa. Janez velí starca v izbo odnesti, na čisto posteljo ga položiti i lepo z vsem potrebnim postreči.

S Tonetom pa gresta še druge ječe preiskovat. Bilo jih je petdeset poredoma. V nobeni nista pravega hudodelnika najdla. Skoro sta prišla na nekega širokoplečnega viteza, kterega je dal grof po zvijačnosti vjeti i do smerti zapreti, ker mu je morda premogočen postajal; skoro zopet na revnega kmetiča, kterega je grof morda zato v ječo vergel, da je imel lepšo priliko se njegovega posestva polastiti. Tako sta ječo za ječo pregledovala.

Do zadnjih vrat pridši sta ključ za ključem poskušavala, al nobeden ni bil pravi, nobeden ni odperl i vendar se je skoz ključavnico vidilo, da je nekdo notri. Radovedna sta s silo vrata jetnišnice s štekljev vzdignila. Notri najdeta človeka visoke postave z razpetima na obé steni prikovanima rokama, napol stoječega napol visečega. Čez glavo je imel žakelj zavezan, da ni nikamor vidil, i da tudi njega ni mogel nobeden v obraz viditi; še govoriti ni mogel umevno! Po še lepi obleki se pa je vidilo, da je najnovejši jetnik.

Ko ga njegovih spón rešita i na svetlo iz ječe pripeljeta, ga Janez vpraša: „Kdo si? Povej! I kaj si pregrešil, da so te vergli v temnico?“

„Duhoven sem“ — mirno i dostojno odgovori — „i sicer menih. Pregrešil nisem po svoji vesti ničesa, dokler se zvesto spolnovanje svoje dolžnosti ne bo krivica zvalo!“

„Duhoven ste!“ — osupnjeno Janez ponovi — „ravno prav. Imamo tù jetnika, ki po mojem mnenji ne bo več dočakal današnjega večera. Blagovolite z nama iti i čez-nj moliti, naj bode Bog milosten njegovi duši; spovedati se ne more, ker je gluh. Za drugih duhovnih opravil nam pa manjka potrebne priprave.“

Ko do starčeka pripeljeta meniha, ga je res kaj slabega najdel. Preveliko veselje nad nepričakovano rešitvo iz četiridesetletnega zapora mu je celó še zadnje moči polomilo.

„Moj sin, moj sin!“ — začne na to starec s slabim glasom govoriti — „pridi vendar bliže k meni, primi me za roko, da te saj ošlatam, ker mi ni več dano te viditi i slišati — da ne umerjem celó zapuščen! Čutim, da vedno bolj i bolj me zapušča zadnja moč. Moli, moj dragi sin, moli, da mi skušnjave odtiraš.“

Menih stopi ginjen bliže k postelji ter starčka za roko prime.

„Tako, tako, moj sin“ — starček nadaljuje — „le daj mi roko, dokler še moja ni omerzlila. — Pa vendar mi bo sladka smert, saj umerjem zunaj ječe v sredi svojih dragih! — Saj ste vi pri meni, kaj ni res? Ti moj sin si tukaj, s teboj morda tudi tvoja žena s svojimi sini i hčeri, mojimi ljubimi vnučki! Kdo drugi bi me bil rešil iz ječe, kakor vi, saj je vès svet že davnej na me pozabil — na me živega pokopanega!“ Oddahne se, čez nekoliko časa pa zopet prične. „Mati tvoja tako več ne živijo, kaj ne, da ne! Saj jez že čez sto let štejem, — al že davnej sem nehal šteti leta, saj so mi bile neznano grenke leta, strašno dolge leta, temne, černe leta. Za me čas ni imel meríla, s kterim se življenje meri, — vse je bilo le noč, grozna noč!“

Vsem pričujočim so se solze utrinjale.

„Oj koliko sem prestal! Al vsem odpuščam, ki so mi kadaj zlo i krivice storili; vsem odpuščam. Tudi tebi grof Erman, ako še živiš, ki si me zakopal živega v smertno ječo, tudi tebi sem že davnej odpustil in za te molil! — — Moje največje, moje zadnje veselje je to, da umerjem v sredi svoje rodbine, svojih dragih i ljubljenih! Saj si ti, ki te sedaj za roko deržim i ki ne bo prej šel od mene, od te postelje, prej ko me smertna kosa ne pokosí. Saj si ti moj sin, kaj ne da si! O zakaj mi ni dopuščeno, da bi te mogel še enkrat viditi, ali bar tvoje besede, tvoje molitvice slišati! Sin moj edini! nobene druge dote, razun strašnega spomina svojih terpljenj, nobenega drugega premoženja ti nimam dati, kakor edino tisto svetinico, ki sem ti jo poprej izročil. Tvoja mati mi jo je seboj dala, ko sem domovino zapustil. Četirideset let je bila ta svetinja z menoj vječena, četirideset let je bila moj edini spominek na vas. Vse moje blago mi je grof Erman vzel, samo ta svetinica pod pasdiho skrita, mi je ostala. Daj mi jo še enkrat v roke, da jo še enkrat otipljem kakor sem jo jezero- i jezerokrat v černi ječi.“

„Janez, ki je svetinico imel, jo dá menihu, naj jo starčku izročí. Sedaj jo bolj natanko pogleda, njeni napis prebere — — — „Moj oče! Moj oče!“ — na vès glas zakriči ter starčka na vso moč objemati začne. Vsi okolj stoječi fantje ostermijo, kakor da bi jim bil s tema besedama hud potres tla pod nogami stresel.

„Moj oče!“ — ta glas sem malokrat slišal — starček besedo povzame. „Ne dvomim tedaj več, da si ti prišel me rešit brez konca dolgega terpljenja, da stojiš sedaj pri meni, moj edini Enriko!“

Menih svojega v tako žalostnem stanu najdenega očeta brez konca i kraja objema, celuje, boža, na zadnje pred posteljo pade i moli.

Nesrečni starec je bil iz zló imenitnega rodú, kteri se je med najstareje benečansko plemstvo štel. Po tergovini v jutrove dežele si je kmalo veliko bogastva pridobil. Ko je njegov sin še malo dete bilo, se je prigodilo, da se je njegov oče z neizmernim blagom na Dunaj podal. Srečno je priplavala njegova barka čez jadransko morje v Terst. Tù je dal blago iz barke izložiti i ga na konje natovoriti. Pet sto kónj je komaj vse nesti moglo. Ta čas še ni bilo ceste med Terstom in Dunajem za vozove; vse blago se je po tovorih prenašalo.

Počasi so se pomikali teržaški tovorniki čez kranjske sterme gore. Po mnogih težavah pridejo do bele Ljubljane. Od tod so vzeli dalji pot poleg Save dolj do sadašnjega Zidanega mosta, i od Zidanega mosta poleg Savine gori proti Celju. Že prej ko tergovec s svojimi tovorniki meje celjske grofovine prestopi, je dal tačasnega grofa Ermana poprašati, ako sme s svojimi tovorniki skoz njegovo zemljo i koliko mu gré za to dovoljenje plačati. Grof Erman mu dovoli to s tem pogojem, da ima petdeset natovorjenih kónj, ktere si bo sam izbral, za to prepustiti. S tem, akoravno sila terdim pogojem zadovoljen pritovori tergovec do Skalovja. Tukaj ga je grof Erman že pričakoval s svojimi hlapci, pa ne, da si samo pogojenih petdeset natovorjenih kónj v plačo izbere, — nak! s svojimi hlapci po roparsko v soteski tovornike pobije, blago pa dá z vjetim tergovcom v svoj nezmagljivi grad odpraviti. Grof je po grofu lastino podedoval, al za vječenega tergovca se ni nobeden več brinil. Dajali so mu kakor po navadi skoz okence na ječnih vratah jesti i piti; i nazadnje, ko je celó oslepel i oglušel, v gradu morda ni nobenega več bilo, kdor bi bil vedel, kdo da je,

i zakaj da je vječen. Gotovo so si mislili, da mora že velik hudodelnik biti. Od tega ropa i morebiti več enacih je celjska grofova rodbina tako obogatela, da je kralje in care za dolžnike imela. Nasprot je pa tergovska rodbina v Benetkah vsled tega tako osiromašila, da je nazadnje celó na beraško palico prišla. Sin, ko je dorastel, je stopil v meniški stan. Papež, čuvši od njegove velike pobožnosti i modrosti, ga pokliče v Rim. Po očitni previdnosti Božji ravno njega papež izbere, da celjskemu grofu Urhu izobčivno pismo nese. Grof Urh ga dá v svojem serdu i puhli prevzetnosti v ječo vreči. Svojega očeta je sin že davnej mertvega menil i gotovo mu ni bi bilo več na misli, da ga še enkrat bode tukaj ko nesrečnega tovarša v ječi najdel!

(Dalje sledí.)

Novičar iz avstrijanskih krajev.

Iz Gradca. 1. sept. t. l. je graška deželna sodnija tistega hudodelnika, kteri je, kakor so „Novice“ povedale, letos o sv. Pavlu gospó Jakomin-ovo in njeno hišno umoril, na vislice obsodila; najvišja dunajska sodnija je to sodbo poterdila in presvitli cesar so ji ukazali, naj stori po postavi. Po takem bo dobil morivec te dní plačilo za svoje hudodelstvo na kolu.

Iz Zagreba. „Gosp. list“ naznanja, da se je te dní v Zagrebu ustanovilo družtvo za podporo posestnikov pod imenom „horvaško-slavonske zastavnice“, ktera bo posojevala posestnikom dnarjev po njih potrebi. Prihodni mesec bo šel poseben odbor na Dunaj, da bo prosil za poterjenje tega družtva in njegovih pravíl. — Res potreba bi bilo takih naprav povsod, da bi kmetovavci v sili lahko in na poštene obresti dobili dnarja na pósodo!

Iz Dvora na Koroškem 21. nov. Odjenjal je tudi pri nas že hudi mraz; vzel je tudi sneg slovo; zelena zemlja se sopet razprostira pred našimi očmí, in vse se giblje veselejše. Al kako dolgo bo nam ostalo, ker nam hladna pozna jesen že spet drugo zimo, drug mraz ponuja, in nas to veselje sopet zapušča? Pa naj gré to veselje svojo pot, — saj napolnuje drugo veliko veliko večje veselje serca vseh Koroščev; prinesel ga je nam ravno hladni jesenski čas; — zategadel ne moremo zameriti celjovškemu „Prijatlu“ na nobeno vižo, da je oznanil vès nadušen to veselje in mir vsem Koroščom, in zapel veselo allelujo in slavo Bogu na višavah. Saj je veselje starišev gotovo le tedaj največje, kadar po nekterih letih njihov sin kot mož vès po volji Božji sopet domú pride; pa tudi brati in sestre, vsa žlahta, vsi domači in sosedi, vse, kar ga je pred poznalo, vse, vse se ga veselí! Veselí se ga častita preserčna mati, poštena sestra; vsi ki ste ga pred poznali, veselite se vsi Korošci in veselja poskakujte, zakaj „danes je dan, ki ga nam je Gospod naredil“ — danes je dan, ko se v Solnogradu posvečuje koroški Sin, žeslo višjega duhovnega pastirstva se mu že v roke podaja, — prosile so danes tudi vse koroške ovčice Njemu za darove sv. Duha, veselite se prav iz serca: že se k nam na pot odpravlja: Valentin, to je, Močni, je njegovo ime! Radi bi pripravili gotovo vsi Korošci svojemu gospodu gladko pot, ravne storili njegove steze, radi napolnili vse doline, ponižali vsako goro in vsaki grič, radi kar je krivega poravnali, in kar je ojstrega, pogladili, — al ker tega sami ne moremo, zategadel vsi iz serca prosimo: pridi nam Ti milostljivi koroški Sin, naš višji dušni pastir, hiti nam v pomoč; dokler ne prideš, ne moremo druzega kakor vsi ginjenega serca reči: „Hvaljen bodi, ki prideš k nam v Gospodovem imenu — čez vse hvaljen pa bodi, ki ga nam poslati blagovoliš!“

Val. Lesjak.

Iz okolice Ložke na Notranjskem 22. nov. — Pretekli teden je bilo toplo, da je 19. dan t. m. na gorkomeru srebro zjutraj 8 stopinj kazalo, sneg je bil skopnil in led po cerkniškem jezeru se raztopil; tudi so ljudje obilo repe in korenja pospravili. Zelnate glave je pa hudi mraz spridil, da ne bodo za rabo. Bili smo jih nekaj posekali in v sneg zasuli, misleči, da bodo dobre, kadar se sneg ojuži, al presuhi sneg in dvanajstdnevna burja sta zaterla vso moč življenja zelnatim glavam; ko smo jih izpod snega kopali, so bile kaj lahke in so smerdele po gnjilobi; toraj smo kadí le s perjem ali zelnatimi vehami natlačili; pa tudi storži so mehki, da skoraj ni kaj za seme pustiti. Včeraj je bila že sopet burja, sneg je nekoliko pobelil griče in danes zjutraj se je srebro do 4. stopinje pod zmerzlinom skerčilo. Nekteri so si že navozili pred sv. Martinom na sàněh derv za zimo; Bog vé, ali se bo tudi kaj listja dalo letos nagrabiti? Ako bo treba slamo vstiljati, bo živina kaj merzlo ležiše imela, bo šembrano malo gnoja in še klaje bo primanjkalo. — Skušnje učé, kadar jame jeseni mraziti in ptice tišé pod streho, da je v kratkem sneg. Letošnjo jesen je bilo tukaj toliko drobnih ptičkov, da jih nikdar še nisem toliko vidil, in tisti teden pred vsemi Svetniki so se kaj pogostoma na okna vsedali milo gledaje v moje stanovanje. Mislil sem, da se ptički motijo, ker so zunej še obilno imeli hrane, in na gorkomeru je kazalo 13 stopinj gorkote; zato jim nisem hotel verjeti, da oni sneg napovedujejo. Ko bi bil nedolžnim praktikarjem verjel, ki so me toliko nadležvali, bi bil pač lep dobiček imel, če bi jim bil tudi nekaj mernikov prosa podaril! — Jezero in jezero debelih polhov se je letos tù nalovilo. Nekdo mi je pripovedoval, da je samo od kožic nastergal čez cent masti, ki se kaj drago za lek prodaja. Kakošne bolezni se ž njo ozdravljajo, ne vém povedati, — morda madron? Obutev, ki se s polhovco namaže, kakor tù ljudje terdijo, tudi ne zmerzne v najhujši zimi. — Tudi žirú so ljudje mnogo nabrali in dobivajo iz mernika po dva bokala olja, ki se dá dobro za svečavo porabiti. — Bati se je, da bo spomladi terda za semenski krompir, zakaj zlo veliko ga je zgnjilo in tudi še v shrambah ga sitna gnjiloba v miru ne puša. Fežola, prosa in ajde se je v tej okolici še dosti pridelalo. Ozimina je donesla le po srednji meri, oves je večidel zlo lohak. Križnogorski.

Iz Ljubljane 27. oktobra. — Odpríte „Novice“ spet enkrat „černe bukve“ in zapišite va-nje pijanca, ki preneusmiljeno s svojo živino ravná! Preteklo saboto se je nekdo v mesto pripeljal, namesto pa da bi bil ubogega bajsa v štalo djal, ga v gostivnici na dvorišču blizo sekretne jame spreže, mu na voz enmalo merve verže in po opravkih gré Ko je kljuza mervico kerme snedla, si je še iše okoli voza, stopi na dilo, ki je bila čez jamo, jo zlomi in pade v sekretno jamo, da jo koj gnojnica zagerne. Ljudje to viditi z velikim trudom ubogo živino potegnejo iz jame in jo enmalo operejo, preden še nje gospodar pride. Ko pa on sam dobro nasekan nazaj pride, se dere nad revno živino in kriči: „Sem ti, merha, le mar rekel noter iti? Svinja, ki si noter šla, pa taka bodi.“ Še vso rumeno vpreže, se v voz verže in kljuzo grozno namaha, ter z vso umazano, lačno in žejno domú dirja! — O bora živina v rokah pijancov!

Iz Ljubljane. „Novičar“ se ni zlagal, ko je unidan pravil, da že ta teden bo gosp. Ambrožev suhi mlin (Dampfmühle) mleti začel. Preteklo sredo se je vpričo nekterih povabljenih gostov res pervikrat petero tečajev v novem mlinu sukati jelo, da je bilo veselje viditi, kako lepo je šlo vse, res kakor ura. Gospodu Ambrožu gré tedaj čast, da nam je pervi na Krajnskem tak mlin napravil, kakor jih imajo že drugod in kteri delajo noč in dan, naj je povodinj ali suša po deželi. Slišali smo, da mlin ta je v stanu v 24 urah 120 vaganov pšenice v prav čisto moko zmleti. Druzega tedaj zdaj ne rečemo kakor prav iz serca „dobro srečo“ novi obertnii! — Marsikterega bi utegnilo mikati zvediti: koliko prebivavcev šteje sedaj ljubljansko mesto? Po najnovejšem številu nas je v vsem skupaj 21,522, med temi je domačih

12,296, ptujcov pa 9,226, — po veri jih je katoliške vere 21,270, protestantiške avgšburške 99, helvetiške pa 148, gerške 4 in pa 1 Anglikanka. Če primerjamo to najnovejše število s zadnjim od leta 1851, vidimo, da se je od leta 1851 do zdaj pomnožilo število domačih le za 91 glav, — ptujih pa za 3930.

Novičar iz raznih krajev.

Iz Dunaja. Na pritožbo mnogih kmetov, da jim nekdanje grajšine nočejo njih gojzdne pravice, to je, dervaščine in steljščine v gojzdih pustiti, je c. k. ministerstvo notrajnih oprav te dní izgovorilo, da vsled §. 14 in 18 gojzdne postave od leta 1852 nimajo cesarske kantonske gosposko le samo pravico temoč tudi dolžnost pozvediti in na gotovo postaviti: ali je res ta in uni gojzd s služnostjo (servitutom) obložen, in na podlagi teh pozvédb imajo dalje svojo službo opravljati, to je, zemljišne lastnike še dalje in sicer tako dolgo v vživanji njih služnih pravíc varovati, dokler ne bo servitutna komisija te pravice za gotovo razsodila.

— Mačoh ali tifus na Dunaji že odjenjuje.

— „Allg. Zeitg.“ piše, da bo srenjska (občinska) postava kmali kmali oklicana; po besedah tega časnika bodo glavne in sploh večje mesta imele vsako svojo posebno postavo, po kmetih bodo pa veljale po vsem cesarstvu edine pravíla.

— Brati je bilo v mnogih časnikih, da nove petíco ($^1/_4$ fl.), ker so dvajseticam od leta 1852 preveč podobne, in imajo napis „$^1/_4$ Fl.“ preveč v spodnji kotič stisnjen, se bojo prekovale v drugačne z napisom „25 Neukreuzer.“ Pozneji dunajski časniki pa to novíco preklicujejo, rekoč, da napis „25 kr.“ bi utegnil še lože zmešnjave delati.

— V letu 1857 je prišlo 35,810 colnih centov stekla (glaža) in steklenega blaga za 1 milijon in 370,700 gold. vrednosti v naše cesarstvo iz ptujih dežel, iz našega cesarstva v unanje dežele se ga je pa izvozílo 201,936 centov za 14 milijonov 462,300 gold. vrednosti. Iz tega se vidi, na kako visoki stopnji je že steklarstvo v našem cesarstvu.

Iz Serbije. Serbski knez je oklicati dal, da 12. decembra bo národna skupščina.

Iz Nemškega. V Berolinu. 8. dan t. m. je v zboru ministerskem novi kraljevič-vladnik razodel svoje mnenje o tem, kakošno bo prihodnje vladanje na Pruskem in rekel, da vsega starega nikakor in nikoli ne bo prekucnil, samo ondi se bo popravljalo, kjer se je kaka samovoljnost ali kaj tacega pokazalo, kar se ne sklada s potrebami časa; popraviti bo treba srenjsko postavo, ker je marsikaj na rakovo pot zašlo, kar se ne prileže današnjemu času; popraviti bo dosti v dnarnih zadévah, in pred vsem gledati na to, koliko je dežela v stanu davkov odrajtovati; kupčijstvo in obertnijstvo sta na visoki stopnji, pa prave mére se bo deržati, da ne pride kaka haba čez nju; ena najtežejih in najvažnejih nas čaka v cerkvenih zadevah; najpervo se mora poskerbeti, da bode med protestanti in katoličani enakost kolikor bo moč; v vseh cerkvah se mora pa vse resno zaterati, kar namerja, pod plajšem vere uganjati politiko; hinavstvo in tihotapstvo se množí pri protestantih kakor pri katoličanih kakor ljulika med žitom. Prava vera se kaže v vsem obnašanji vsacega človeka; šolstvo mora različnim stanovom ljudstva potrebno omiko dajati in marsikaj, kar ni bilo za rabo, se bo popravilo; prusko kraljestvo mora z vsemi vélikimi vladami v prijaznosti živéti, pa tujemu šeptanju in silenju se ne smé podvreči; svojo moč na Nemškem mora Prusija z duševno zmožnostjo širiti. — Odkritoserčne te pravila so Prusi radostni zaslišali.

— K izdelovanju ponarejenih bankovcov je največ pripomogel neki Oger, Nemeth po imenu, tudi Seleny imenovan, ki je posebno dober risar in kamnorezec in je bankovce tako naredil, da se komaj ločijo od pravih.

— Kolera se je iz Švedskega na prusko-baltiško pobrežje preselila, zlasti v mestu Štetinu je huda, kjer je do konca preteklega mesca 81 ljudí za njo umerlo.

— V Kolonii na Rajnu je krompir tako rodil, da so ga na enem oralu 150 centov nabrali.

Iz Francozkega. Telegraf je oznanil iz Pariza, da gré zapisovanje za suežki vodovod prav spešno od rok in da se bo samo na Francozkem brez druzih dežel dnarjev nabralo, kolikor jih je treba. Od druge strani se pa sliši, da véliki kupčevavci nič kaj ne hité se zapisovati. Čegava je tedaj prava? Kmali se bo zvedila resnica.

— Pravda zoper grofa Montalenberta, ktera je vès Pariz na noge spravila, je bila 24. t. m. končana. Obsojen je za 6 mesce v ječo in 3000 fronkov na dnarjih. Pravijo, da si je veljavni mož s to obsodbo več prijatlov pridobil kakor tisti, ki so ga obsodili.

— Po Parizu trosijo nekteri ljudje še vedno nemirne novice zastran laških dežel. Te dni so hotli nekteri še celó dobro vediti, da je avstrijanska vlada poprašala francozko: čemu da so njene priprave za vojsko gledé na laško deželo? Pa to vprašanje utegne samo v glavah tacih ljudí tičati, kteri na vrat na nos hočejo vojsko. Ti politikarji segajo še dalje in pričakujejo vsako uro, da bo Sardinec avstrijanskemu cesarju vojsko napovedal. Slednji vé, da Avstrija že čez dve leti ni v nikakoršni diplomatični zvézi s Sardinijo in da vsaki hip se je blodilo o vojski s Sardinci, pa vendar so bile te govorice dosihmal vselej prazna slama. Res je sicer, da je sardinski kralj po končanih jesenskih vojaških vajah svojim vojakom rekel, da „se zanaša va-nje, če bi jih Sardinija in Italija potrebovati utegnila.“ Al to so le lepe besede, s kterimi se hvali armada.

— Spet je govorjenje, da pojde prihodnjo spomlad ruski car v Pariz in pravijo, da že pripravljajo poslopje za-nj.

Iz Sardinskega. 19. nov. ste dve ruske vojne ladije prevzele luko Vilafranko na Sardinskem poleg sredzemeljskega morja, ktero je sardinska vlada Rusom prodala. Ruski vojaki so nastopili koj stražo, ktero so doslej Sardinci oskerbovali. Govorí se tudi, da imajo Rusi namen, tudi knežijo Monako na Piemontežkem kupiti.

Iz Moldove. Sedanja začasna vlada moldavska je odpravila cenzuro in 1. nov. je bil izdan pervi list moldavskega časnika „Podonavska zvezda“ brez cenzure.

Iz Belgije. Angležkega poslanca v Bruselju, Lord Howarda je unidan neka muha pičila in kmali so se mu pokazale znamenja strašne černe pike ali vrančnega prisada; komaj so mu življenje otéli. Berž ko ne je sedela muha na kaki merhovini, ki je za čermom ali vrančnim prisadom poginila.

Iz Portugala. V Lizabonu in mnozih druzih mestih je bil 11. novembra hud potres. Za potresom leta 1755, kteri je skoraj celo mesto Lizabon razdjal, in o kterem se poje tudi stara krajnska pesem, je bil ta potres najhuji. Tako hud je bil, da se je v Lizabonu v politehnični šoli ena stena poderla, tudi en zvonik se je sosedel. Ljudí je tudi več poginilo.

Iz Kitajskega. Iz Košinkine. Francozkega misijonarja patra Melhiora de San Pedro, naslednika mučenca Jožefa Diaza, so grozoviti Kitajci v Košinkini ob glavo djali, truplo na kosce razrezali, potem pa te kose v keršanske kraje poslali in ondi na očitnih mestih izpostavili.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.